

Månadsbrev januari 2020 från Håkan Jaldung, ordförande i Heidenstamsällskapet

Styrelsen kan glädjas åt att våra genomförda aktiviteter under året 2019 har varit både välbesökta och uppskattade av medlemmarna. Styrelsearbetet har förbättrats och hemsidan har kunnat hållas aktuell över tid. Intresset för Heidenstams verk och person finns kvar. Vi kan därför börja det nya året med stor optimism. Medlemsantalet är stabilt men vi tror att antalet kan ökas.

Aktiviteter för 2020 planeras. Vår-, sommar- och höstmöten ingår. Sommarmötet liksom årsmötet genomförs samma dag som Övralidpriset delas ut. Nästa styrelsemöte är den 18 februari.

En fråga i juletid: Har Heidenstam skrivit något om julen? Minns ett kapitel i *Karolinerna* och ett textavsnitt i boken *När kastanjerna blommade*. Vi återvänder då till Heidenstams barn- och ungdomsbygder när han skriver om händelser och förhållanden vid jul på Karl XII:s tid respektive om julfirande under 1800-talet. Den senare berättelsen skrevs mer än 30 år efter det att *Karolinerna* gavs ut. De ålderdomliga berättelserna speglar enväldet och ståndssamhället.

I den andra samlingen av boken *Karolinerna* ingår den lilla berättelsen "Den mörka julottan". Strax bortom barn- och ungdomsårens "ägor" ligger den lilla byn Udenäs, nära sjön Uden. Under julkvällen sitter änkan i prästgården med prästens räkenskaper "på knät". Änkan var snål, "alla hatade och baktalade henne för hennes girighet och elakhet". Det var dåliga tider, krigstider, men inte ens under goda tider hade "ett talgljus tändts i prästgården. Tjänarna dref hon ur sängen klockan tre om vinternätterna, fast de icke sågo vid det knappa skenet från fyrstickan eller spisen utan satte sig att gäspa och prata på loftet. Midt i gatan mellan ladugården och stallet kunde hon säga åt drängen, att han skulle hänga träskorna på ryggen och spara dem till sabbaten, och dömdes någon till kyrkoplikt, alltid hölls hon för den lönliga angifverskan".

Hungriga, trasiga, tvångsutskrivna soldater kommer till kyrkan i Udenäs men varken julpredikan, psalmsång eller talgljus väntar. Ett under sker dock i slutet av berättelsen, Heidenstam lyfter fram betydelsen av 'givandet' och prästänkan "ser ljuset". I Ny upplaga av *Karolinerna* från 1905 har tecknaren Einar von Strokirch gjort illustrationerna, bland annat en teckning där prästänkan får hjälp med att bära fram en skattkista för att fördela sitt undangömda silver till soldaterna.

Såvitt känt är tillbringade Heidenstam en jul och en vinter på Olshammars herrgård. Han hade hört berättats eller hade egna minnen från julottan när han skrev ner sina minnen någon gång under åren 1925–1935. Minnesboken *När kastanjerna blommade* innehåller i kapitlet "Ett kvickhuvud, enlevering och romantisk kärlek. En allvarsman och hans död" följande ljusa skildring om julfirandet i Olshammar:

"Alla överblivna ljusbitar gömdes noga under hela året och sparades till julottan, som var vinterns största fest och händelse, De uppsattes på spetsiga träbågar över gången mellan bänkarna i gårdskyrkan. Folket kom då med så många bloss, att den rimmade skogen långa stycken blev lika upplyst som kyrkan. På de dukade julborden, såväl herrskapets som tjänarnas, skulle var och en ha en hög kakor och bullar av olika slag och ett tjockt ljus av bästa sorten. I tjänarnas lön ingick det till julen nya förskinn åt drängarna och åt var piga ett par grova skor, ett par kängor av kalvskinn och ett eller två lintyg. Morfar brukade själv stå med sin rättare och krita ut på de beredda hudarna sulor och överläder åt folket".

Två olika, Heidenstamska berättelser. Här kan tilläggas att de vackra träbågarna med ljus fortfarande sätts upp till julottan i den gamla "brukskyrkan" i Olshammar och att julottekaffe serveras.

Önskar Er En God jul och Ett Gott Nytt År och så hörs och ses vi under nästa år!